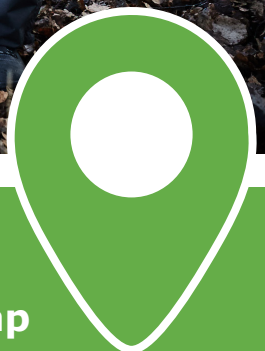

Beredskap

Bygdegården, ett nav vid kris

Bygdegården har en viktig roll att spela

När en kris uppstår är lokalsamhället först att hantera den innan samhället tar vid. Hur väl ett samhälle har förmågan att hantera förutsedda och oförutsedda risker och kriser, anpassa sig och förebygga är en process som kräver förberedelser, strukturer och övning.

Förmågan stärks av möjligheten att underhålla de egenskaper som bidrar till resiliens (förmågan att stå emot och klara av en förändring). När krisberedskap planeras är det ofta den akuta krisen som får fokus. Erfarenheterna från bygdegårdar som har hjälpt till vid bränder, stormar, pandemier och flyktingmottagande visar på insatser som har bidragit förebyggande, under kris och vid ett efterarbete när samhället lämnar lokalsamhället och samhället ska återgå till en vardag. Bygdegården finns där i vardag och i kris.

Kunskapen om vilken beredskap som finns kan variera. Studier visar att människor generellt utgår från att de har en begränsad beredskap. När fokus flyttas till hur vi agerar utifrån vad som kan uppstå har många en uppfattning om hur de kan hantera ett strömavbrott. När krisen däremot drabbar ett samhälle är en av de starkaste insatserna till beredskap samarbete med andra och att ha fått reflektera över de val som kan behöva göras som att lämna ett hem för att söka skydd. Eller att bidra som stöd till drabbade eller agera som frivillig i ett krisberedskapsarbete. Det finns också studier som visar att beredskap ofta är en ingång till en bredare förberedelse inför klimatförändringar.

Klimatförändringar kommer att tvinga samhället till anpassning. Redan nu vet vi att vi behöver vara beredda på ett ökat antal stormar, bränder, torka eller brist på resurser som vatten på grund av klimatpåverkan. Det ställer krav på samarbete i lokalsamhället och förmåga att skapa lokal resiliens.

Genom att bjuda in till ett antal kvällar i bygdegården och genomföra studiecirkeln Beredskap – Bygdegården, ett nav vid kris, kan ni stärka bygdens förmåga att klara av en kris. Det kan också bidra till att minska oro i en utmanande tid och stärka bygdegårdens roll och funktion som samlingspunkt i lokalsamhället.

När ni genomfört cirkeln har ni också skapat en beredskapsplan för er bygdegård med tydliga checklistor.

Varmt välkomna till ett ytterst viktigt, men också roligt arbete!

/Per Lodenius

Förbundsordförande, Bygdegårdarnas riksförbund

Källor / foton framsida:

Ransta Bygdegård: Anders Westin, Broddbo Bygdegård: Peter Weiss

Övriga: MSB mediaarkiv krisberedskap

Bygdegården vid kris

Inled gärna studiecirkeln med en bred inbjudan till ett första möte för att presentera studiecirkeln, behovet av beredskap och hur utmaningarna ser ut i er bygd. Det är ett bra tillfälle för att skapa engagemang i frågan och knyta inledande kontakter med deltagare. Bjud gärna in företrädare för kommunen för att diskutera hur er bygdegård kan användas förebyggande, under kris och i ett efterarbete. Hur kan kommunens beredskapsarbete stärkas genom bygdegårdarna?

Bra underlag att presentera är kommunens riskanalys (RSA), om det finns en sådan. Vilka risker tas upp i riskanalysen som kan påverka er bygd? Finns det något i kommunens riskanalys som är bra att ta med i beredskapsarbetet?

Förberedelser

Hur bjuder ni in och hur kan ni nå ut brett? Behöver ni ha en budget för fika eller presentatör? Hur når ni en bred åldersgrupp? Ta kontakt med Studieförbundet Vuxenskolan och diskutera hur ni kan genomföra en bra träff. Ni kan också fundera på om träffen kan göras i samverkan med LRF lokalt som parallellt kan starta en krisberedskapscirkel för lantbrukare. Det ger er en bred grund för lokal beredskap. Bestäm också hur ni dokumenterar det som kan vara värdefulla inspel från deltagare, upplägget för studiecirkeln samt hur ni kommunicerar vidare efter träffen.

Förslag till program

- 1.** Inledning: Hälsa alla välkomna och inled med att berätta om syftet med träffen och varför ni ser ett behov av att starta en studiecirkel inom krisberedskap.
- 2.** Introduktion till temat om lokal beredskap: Bjud in en föreläsare, till exempel från kommunen, en bygdegårdsförening som har deltagit i krisberedskap, räddningstjänsten, Civilförsvarsförbundet eller Röda Korset som berättar om civilt försvar.
- 3.** Panelsamtal eller workshop: Hitta en form så att deltagarna får diskutera behovet av en lokal beredskap. Vilka kriser väcker störst oro? Hur klarar vi en kris på kort sikt och hur kan vi klara en långgående kris? Hur ser vår beredskap ut idag inom kommunen?
- 4.** Sammanfatta: Summera diskussionen, presentera upplägget för studiecirkeln och ta upp intresseanmälningar och kontaktuppgifter från de deltagare som vill delta.

Lokal beredskap - vad är en kris?

Välkommen till er första träff som kommer ägnas åt vad en kris innebär samt åt att ringa in vilken beredskap som ni vill bygga. Vilken beredskap finns lokalt idag? Vad behövs för att utveckla beredskapen?

Inledning

Dela ut studiecirkelmaterialet och gör sedan en presentationsrunda:

- Namn
- Hemvist
- Tidigare erfarenhet av krissituation/samhällsutmaningar och eventuella kunskaper
- Förväntningar

Skriv ner deltagarnas förväntningar på cirkeln så att ni kan återkomma till hur dessa har infriats under senare träffar. Stäm av deltagarförteckningen och kontrollera att alla deltagare godkänner att kontaktuppgifter eventuellt delas i gruppen.

Personlig beredskap

Börja med att dela in gruppen i bikupor. Avsätt 10 minuter och diskutera:

- Vilken beredskap har du och din familj vid en kris?
- Hur länge räcker mat, vatten och har du tillräckligt med kläder?
- Hur klarar ditt hushåll av värmeförsörjning?
- Hur klarar sig eventuella husdjur?

Jämför sedan med Myndigheten för samhällsskydd och krisberedskaps checklista:

Preppa för en vecka: <https://www.msb.se/sv/rad-till-privatpersoner/forbered-dig-for-kris/hemberedskap---preppa-for-en-vecka/>

Vad menas med krisberedskap och resiliens?

Med krisberedskap avses förmågan att genom utbildning, övning och andra åtgärder samt genom den organisation och de strukturer som skapas före, under och efter en kris förebygga, motstå och hantera krissituationer.

Begreppet resiliens har olika betydelser beroende på det sammanhang där det används. Det förekommer i olika sammanhang som individ-, system-, samhälls- och organisationsnivå. Genomgående och oavsett kategori eller nivå så är dock resiliens en beskrivning av förmågan att stå emot och klara av en förändring samt återhämta sig och vidareutvecklas. Och att skapa en systematisk hållbarhet som klarar av att anpassning och utmaning. Inom krisberedskapen är resiliensbegreppet viktigt att reflektera över för att binda ihop vardagen med krisen, människan med miljön omkring och hitta ett sätt för hur vi bygger beredskap systematiskt.

Kriserna kan utvecklas gradvis eller ha ett snabbt förlopp. Krisen kan också uppstå utanför ert lokalsamhälle, men kan medföra att människor behöver söka skydd i er bygd.

Foto: Peter Weiss

Kris och krig – en viktig skillnad

Fredstida kriser, krigsfara och krig regleras olika inom lagen och utifrån skilda system: krisberedskap respektive totalförsvaret. Regeringen kan besluta om att höjd beredskap råder om Sverige är i krig vilket ger staten större handlingsfrihet att agera och fatta beslut. Vid höjd beredskap kan andra lagar användas vid sidan av dem som gäller i fredstid. Invånare kan behövas krigsplaceras som del i totalförsvaret. Staten kan ta över privat egendom som är viktig för totalförsvaret. Det kan exempelvis handla om byggnader, transporter och maskiner. Offentliga aktörer såsom kommuner och regioner kommer agera för att samhällsviktig verksamhet ska kunna fortgå, exempelvis vård och omsorg. Information om höjd beredskap ges genom radio och tv. Sveriges Radio P4 är beredskapskanal.

Att bygga en lokal krisberedskap i fredstid kan bidra till totalförsvaret genom övningar, kartläggning av resurser och utbildning. I denna studiecirkel lyfter vi in väpnat angrepp som ett område där höjd beredskap kan träda in. Det kan då handla om krig, men också exempelvis sabotage.

Att bereda sig på det oväntade

En kris kan uppstå på många olika sätt. Börja med att diskutera vilka risker som ni ser i omvärlden och er geografiska närhet. Vilka konsekvenser ser ni beroende på om något sker lokalt eller i omvärlden? Nedan finns ett antal tänkbara orsaker till kris, komplettera utifrån er diskussion och skriv ner orden nedan på post-it-lappar, ett ord för varje lapp.

Därefter placerar ni gemensamt in lapparna i matrisen nedan där ni uppskattar hur hög sannolikheten är att detta kan inträffa och vilken grad av beredskap som finns idag i bygden.

- ▲ Klimatförändringar
- ▲ Naturkatastrofer
- ▲ Bränder
- ▲ Stormar
- ▲ Torka
- ▲ Pandemier
- ▲ Översvämningar
- ▲ Långvariga elavbrott
- ▲ Samhällsstörning infrastruktur
- ▲ Väpnade angrepp
- ▲ Olyckor
- ▲ Miljöfarligt avfall

Låg beredskap

Hög beredskap

Låg sannolikhet

Låg sannolikhet

Hög sannolikhet

Hög sannolikhet

Låg beredskap

Hög beredskap

Det första steget i att upprätta er lokala beredskapsplan är att diskutera vad lokalsamhället behöver ha beredskap för. Dela in er i mindre grupper och diskutera punkterna, fokusera på de post-it-lappar som finns i rutan där ni har skattat sannolikheten som hög och er beredskap som låg. Varje grupp tar en punkt var, diskutera till exempel:

- Vad ni behöver stärka för att hantera krisen?
- Vad ni lokalt har möjlighet att göra förebyggande?
- Vad kan ni behöva göra vid ett efterarbete om krisen sker?

Hur kan ni ta med er resiliens vidare i studiecirkeln och öka förmågan att hantera en kris? Skriv ner stödord från diskussionen för ta fram vid kommande cirkelträff.

Avslutning

Finns det frågor som kvarstår från era diskussioner där ni behöver mer kunskap? Kom överens om vem som ska att undersöka frågan eller hitta lämplig expertis att bjuda in som gäst till nästa träff. Stäm av att alla vet var och när ni ses nästa gång.

Veta mer?

- Röda Korsets utbildningsportal
- MSB, Myndigheten för samhällsberedskap: Handböcker
- Försvarsmakten och frivilliga försvarsorganisationer
- MSB, Myndigheten för samhällsberedskap, förbered dig för kris

Plan för krisberedskap i bygdegården

Välkommen till andra träffen som sätter bygdegården i fokus. Vilken beredskap finns idag? Vilken kunskap och utrustning har ni i lokalen eller som kan användas på plats? Vad behövs i bygdegården när krisen uppstår?

Inledning

Börja att höra med deltagarna om det har uppkommit några frågor eller funderingar sedan er förra träff. Om någon deltagare har fördjupat sig i något material som han eller hon vill redovisa för gruppen kan ni börja med det.

Bygdegården som en plats för krisberedskap

Om er bygdegård ska användas som nav vid en krissituation ställs högre krav både på lokalen och er föreningsorganisation. Dela in er i mindre grupper och diskutera följande frågor, skriv minnesanteckningar och jämför sedan i helgrupp hur ni resonerat. Avsätt 20 minuter.

- Hur använder vi bygdegården idag?
- Hur kan den användas vid olika kriser?
- Hur kan bygdegårdens verksamhet bidra till att stärka krisberedskapen förebyggande, under kris eller vid ett efterarbete?
- Fundera på resiliensbegreppet. Hur kan bygdegården bidra till bygdens resiliens?
- Vill ni arbeta vidare för att utveckla bygdegården till en trygghetspunkt?

Trygghetspunkter och lokala resurser

I kommuner finns ofta en planering gjord för att upprätta trygghetspunkter. Trygghetspunkterna ska fungera som lokala nav vid en krissituation. En trygghetspunkt kan bistå med information, lättare mat, dricksvatten, värme och/eller övernattning. Det kan också vara en lokal för material, sjukvård, evakuering eller en samlingsplats för att skapa trygghet. I ett efterarbete kan trygghetspunkten vara viktig för att bearbeta krisen och få stöd. Kommunerna har ett ansvar att planera för trygghetspunkter.

Olika nivåer av trygghetspunkter – vad ska finnas på trygghetspunkterna?

→ Titta i Kommunal handbok för krisberedskap- särskilda funktioner, trygghetspunkter

Trygghetspunkter kan finnas på olika nivåer, det vill säga vara utformade på olika sätt för att kunna vara användbara alltifrån kortare tid till att omfatta en dygnet-runt-vistelse.

Nivå 1: Endast användbar under en kortare tid, exempelvis under några få timmar.

Nivå 2: Trygghetspunkten ska kunna användas av invånarna stora delar av dygnet, men inte för övernattning.

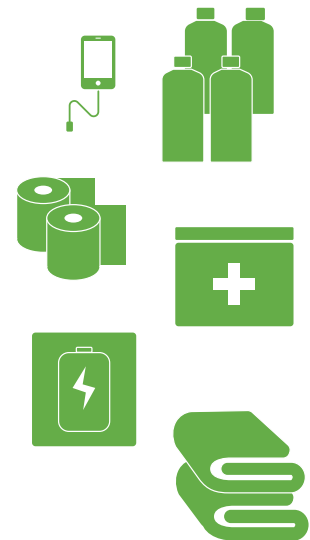
Nivå 3: Trygghetspunkten ska kunna användas dygnet runt.

Nivån på trygghetspunkten ställer olika krav på vad som bör finnas där. Det ställs mycket högre krav på en trygghetspunkt där människor ska kunna övernatta än på en som bara är öppen några få timmar. Det kan handla om brandregler, sanitära utrymmen och tillgänglighet.

Exempel på funktioner hos en trygghetspunkt:

- Information och kommunikation (få nyheter och information, möjlighet att ringa, ladda telefon, wifi, använda dator, information på de vanligaste språken i området.
- Värme, mat, dricksvatten
- Hygien och sanitet (toalett, dusch)
- Övernattning
- Krisstöd
- Basal sjukvård
- Eventuell barnpassning

Utrustning och personal som kan behövas:

- Reservkraft
- Möjlighet att trycksätta vattenledningar genom nödvatten
- Första hjälpen
- Filtar, liggunderlag m.m

Inventera bygdegården

Ta fram mallen Beredskapsplanen som finns i bilaga. Gör en gemensam rundvandring i bygdegården och gå igenom vad som finns i bygdegården och vad som inte finns. Fyll i planen och lägg till det som kan behöva åtgärdas.

När ni kommer tillbaka tittar ni gemensamt på resultatet. Diskutera:

- Finns det insatser som ni behöver göra i bygdegården för att kunna stärka den lokala beredskapen? Exempelvis kan förvaring av material eller utrymmen förberedas förebyggande.
- Är lokalen tillgänglig för människor med funktionsnedsättning?
- Finns det regler eller lagar som kan påverka hur bygdegården kan användas om kris uppstår?
- Hur påverkas verksamheten beroende på kriser? Behöver verksamhet pausas eller växlas upp?
- Vilka frågor kvarstår att besvara för att skapa en färdig beredskapsplan?

Årlig genomgång av bygdegården

Att bygdegården är väl underhållen är viktigt även för beredskap och den dagen lokalen kan behövas för skydd eller sambandscentral. Planera en genomgång av bygdegården och undersök om något behöver åtgärdas, repareras eller underhållas. På Bygdegårdarnas riksförbunds hemsida finns en mall för Årlig genomgång.

Vår bygdegård – en trygghetspunkt?

Diskutera om ni vill gå vidare med arbetet att skapa en trygghetspunkt i er bygdegård. I så fall måste frågan tas upp med styrelsen och den bör också förankras hos medlemmarna vid exempelvis ett årsmöte. Kom överens om hur ni tar frågan vidare och skapa en separat färdplan.

Avslutning

Sammanfatta träffen. Finns det frågeställningar som har dykt upp och/eller frågor som kräver att ni tar reda på mer information? Dela upp eventuella arbetsuppgifter mellan deltagarna och starta nästa träff med dessa. Stäm av när ni ska ses nästa gång och vilka som ni vill bjuda in. Cirkelledaren tar med sig den beredskapsplan ni börjat fylla i till kommande träffar.

Veta mer?

- MSB, Handbok för krisberedskap- särskilda funktioner, trygghetspunkter
- Energimyndigheten, upprätta trygghetspunkter

Lokal samverkan – bygdegården ett nav i bygden

Välkommen till tredje träffen som handlar om det lokala samarbetet och samverkan med andra aktörer. Vilken aktör gör vad och vilka behöver vi ha samverkan med? Hur kommunicerar vi med varandra? Vad behöver vi planera för att gemensamt kunna agera?

Inledning

Börja att höra med deltagarna om det finns några frågor eller funderingar som har uppkommit sedan er förra träff. Har någon deltagare fördjupat sig i något material som hon eller han vill redovisa för gruppen kan ni börja med det. Fortsätt sedan träffen med att fokusera på samverkan för att bygga upp krisberedskapsplanen. Fundera på bred samverkan utifrån förebyggande åtgärder och ett efterarbete.

Frågor att börja reflektera över, avsätt 20 minuter och diskutera:

- Vilka tidigare erfarenheter finns av krissituationer?
- Hur fungerade bygdegemenskapen då?
- En krissituation ställer krav på förmåga att samarbeta och kommunicera med varandra. Hur kommunicerar vi i bygden i dag?
- Hur kan vi kommunicera i bygden om till exempel elen och internet är utslaget?
- Fundera på resiliensbegreppet: Hur bygger vi en god samarbetsförmåga?

Geografiska förutsättningar

Ta en karta och titta på den tillsammans, gärna på en gemensam skärm. Diskutera i helgrupp hur bebyggelse ligger, styrkor och svagheter inför den kris som ni fokuserar på. Prata om vilka resurser som ni kan bli tvungna att samverka kring vid kris och var de finns. Hur ser infrastruktur och framkomlighet ut? Var det är möjligt att värma sig, få tillgång till vatten och el? Finns det flera samlingspunkter som fungerar för olika syften? Finns äldre eller personer med särskilda behov som kan behöva hjälp att förflytta sig? Finns det gårdar som kan behöva hjälp med evakuering av djur? Lista gemensamt de svagheter och styrkor som ni ser i lokalsamhället.

Svagheter

Styrkor

Möjligheter

Hot

Inventering av aktörer

Skapa en gemensam bild av området. Hur ser er bygd ut? Hur sker samverkan i bygden idag? Se till att ni har tillgång till en karta över bygden. Arbeta i mindre grupper och gör sedan en gemensam redovisning där ni skriver svaren på blädderblocksark eller på en whiteboard:

- Vilka föreningar, nätverk eller samfund finns idag som skulle kunna spela en viktig roll vid en kris?
- På vilka sätt samverkar vi i bygden idag?
- Vilka aktörer behöver oss om något händer? Vilka aktörer är vi beroende av?
- Finns lokala nyckelpersoner?
- Vad har vi för viktiga och användbara lokala resurser, maskiner, lokaler med mera?

Frivillighet vid kris

När det uppstår en kris vill människor ofta bidra och hjälpa till. Att lokalsamhället är först att hantera en kris innan samhället tar vid kan göra att det är bra att man har en förberedelse för frivillighet. Det är dock viktigt att frivilligheten och viljan att bidra med resurser såsom mat, kläder eller materiel inte blir en belastning för de organisationer och det arbete som behöver utföras.

Det finns flera olika organisationer som ni samarbeta med som har djup kunskap i att organisera frivilliga och materiella och resurser vid kris – Röda Korset, LRF, Svenska kyrkan, Hemvärnet och Civilförsvarsförbundet.

Diskutera om ni vill bjuda in till en gemensam träff med övriga aktörer i bygden som arbetar med krishantering eller beredskapsfrågor. Förslag till diskussionsunderlag:

- Hur kan vi lokalt organisera frivilliga? Behövs det frivilliga med olika inriktningar? Hur kan vi gemensamt samordna behov av resurser och frivilliga?
- Hur kan vi agera om det uppstår spontanfrivilliga under en kris? Behöver det finnas en plan för hur vi hanterar intresse för att hjälpa till?
- Hur kan stödet till frivilliga se ut under och efter en krisinsats?
- Vem gör vad, hur fördelar vi ansvaret?

Kommunikation – skapa en kontaktlista

Ta fram bilaga 3 och 4 i beredskapsplanen. Om möjligt fokusera på funktion, inte person. Gör en gemensam lista över de kontakter som ni behöver ha lokalt. Kanske behövs kontaktuppgifter till någon som kan öppna bygdegården, till lantbrukare som kan larmas för evakuering av djur eller till en lokal krisstödjare. Kom överens om hur uppgifterna får användas. Det är viktigt att enbart personer som har gett sitt godkännande finns med på en eventuell kontaktlista och att det finns ett tydligt syfte för kommunikation, vem som får använda listan och hur den får användas. Är det enbart vid kris, eller är den också en kommunikationskanal för bysamverkan? Kommer den spridas till samverkansaktörer?

Vilka övriga kanaler för kommunikation finns såsom jaktlag, hemtjänst eller byalag? Behövs kontaktuppgifter på papper om internetuppkopplingen inte fungerar? Hur kommunicerar vi om både el- och mobilnät slås ut? Finns kommunikationsradio att tillgå och var kan den förvaras? Läs gärna mer på Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps hemsida: www.msb.se/sv/rad-till-privatpersoner/

Avslutning

Sammanfatta träffen. Finns det frågeställningar som har dykt upp eller frågor som kräver att ni tar reda på mer information? Dela upp eventuella arbetsuppgifter mellan deltagarna och starta nästa träff med dessa. Stäm av när ni ska ses nästa gång och vilka aktörer som ni då vill bjuda in. Cirkelledaren ser till att beredskapsplanen börjat fyllas i.

Bygdegården och samhället

Denna avslutande träff tar upp samverkan med kommunen, regionen, länsstyrelsen och övriga organisationer för att skapa god beredskap.

Områden att samverka kring

Beroende på vilken typ av kris, och i vilken omfattning som den drabbar samhället, kan det komma att bli nödvändigt med olika typer av samverkan. Titta på punkterna nedan och diskutera vad som kan göras förebyggande gemensamt med andra aktörer i samhället:

- **Utbildning**
- **Upprättande av trygghetspunkter**
- **Krisstöd**
- **Kommunikation**
- **Samordning av frivilliga**
- **Resursmaterial**
- **Övningar**
- **Lokaler**
- **Sök efter försvunna personer**
- **Evakuering**

Samhällets ansvar vid kris

Samhällets krisberedskap vilar på tre grundläggande principer:

Ansvarsprincipen:

En kris ska hanteras utifrån ordinarie ansvarsförhållanden. Den som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden ska ha det också under en krissituation. Aktörerna ska även stödja varandra och samverka. Det betyder att en kommun hanterar kriser som uppstår inom skola, äldreomsorg eller övrig kommunal verksamhet och att en region är ansvarig för kriser inom vården och så vidare.

Närhetsprincipen:

En kris ska hanteras där den inträffar och av dem som är närmast berörda och ansvariga. Det är alltså i första hand den drabbade kommunen och den aktuella regionen som leder och arbetar med insatsen. Om de lokala resurserna inte räcker till kan de förstärkas med regionala och nationella insatser.

Likhetsprincipen:

Under en kris ska verksamheten så långt det är möjligt fungera på liknande sätt som vid normala förhållanden. Verksamheten ska också, om det är möjligt, skötas på samma plats som under normala förhållanden.

Ansvaret för krishantering ligger i första hand hos kommunen och den eller de sektorer av samhället som är inblandade. Ansvaret kan ändras allteftersom ett händelseförlopp utvecklas. Växer krisen kan resurser från myndigheter på nationell nivå behövas, exempelvis genom MSB. På samma sätt fungerar det inom andra delar av samhället. Krisen börjar alltid lokalt i lokalsamhället, resurser finns regionalt och nationellt om händelserna blir för omfattande för att hantera lokalt.

För information om olika scenarier och beredskap läs på [krisinformation.se](https://www.krisinformation.se)

Samhällets aktörer vid kris

Skapa en bild av vilka samhällsfunktioner och övriga organisationer som arbetar med krisberedskap.

Här finns en lista med samtliga frivilliga försvarsorganisationer:

msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/frivilliga/ffo/

Kommunen

Kommunerna är ansvariga för verksamhet som även måste fungera under kriser, exempelvis äldreomsorg, vattenförsörjning, fjärrvärme, räddningstjänst och skola. Enligt Lagen om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser och höjd beredskap måste kommuner och landsting planera för hur de ska kunna minska risken för att något drabbar verksamheten och hantera störningar i verksamheten.

Räddningstjänsten

Räddningstjänsten är organiserad kommunvis. Det är alltid räddningstjänsten som leder och ansvarar för räddningsinsatser, även på enskild mark.

Blåljusmyndigheter

Övergripande samverkan där olika blåljusmyndigheter är inblandade i exempelvis transporter, röjningsarbete, kontakt med allmänhet och upprättande av samlingsplatser i deras lokaler.

Civilförsvarsförbundet

Bidrar med personella resurser. Utbildar frivilliga i civilförsvar.

Elbolag och telebolag

Samverkan genom informationsutbyte. Kommunen kan exempelvis få tillgång till elbolagens datasystem och se hur många i kommunen som saknar ström. Liknande samverkan kan ske med telebolag.

Frivilliga från allmänheten

Det finns olika varianter av frivilliginsatser från allmänheten. Det finns aktörer som har utbildat särskilda grupper i allmänheten, som kan hjälpa till när de egna resurserna tryter. I andra fall har de varit "helt vanliga" personer som har hjälpt till på olika sätt. Det kan exempelvis handla om att ordna mat till drabbade.

Svenska Röda Korset

Arbetar med mottot "från vardag till kris", arrangerar utbildningar och sociala mötesplatser. Exempelvis HLR-kurser.

FRG – frivilliga resursgrupperna.

Samlar frivilliga försvarsorganisationer på lokal nivå och stöttar kommunen när ordinarie resurser behöver stärkas i utsatta lägen.

Hemvärnet är en del av Försvarsmakten

Hemvärnet kan bidra på många olika sätt, men vanligast är röjningsarbete, transporter, mat och dryck samt samband. Hemvärnet har dessutom ofta god lokalkännedom.

Lokalradio – P4

Lokalradion är en av de säkraste kanalerna för att nå ut med information under en kris. Det är vanligt att det finns en nära samverkan mellan region, länsstyrelse, kommun, räddningstjänst och lokalradio.

Lottakåren

Frivillig försvarsorganisation som utbildar kvinnliga frivilliga till totalförsvaret och civilförsvaret. Även utbildningar riktade till unga.

LRF

Lantbrukarnas riksförbund organiserar lantbrukare som har stor lokalkännedom och maskiner som kan bidra vid olika kriser.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen samordnar ofta krisgrupper på en övergripande nivå, bland annat genom informationsförmedling och samverkan mellan kommuner.

SMHI

Kan bidra med nödvändig information och material för att göra egna riskanalyser.

SOS Alarm

Ägs av stat, kommun och landsting. SOS Alarm är ett nav för att ta emot information och kan bidra förebyggande med viktig kunskap om krissituationer.

Svenska kyrkan

Kyrkan har av tradition haft en viktig roll vid samhällskriser, bland annat genom att erbjuda krisstöd. De lokala kyrkoherdarna är ansvariga kontaktpersoner vid kriser.

Svevia och Trafikverket

Sköter underhåll av vägar och information om framkomlighet.

Svenska Blå stjärnan

Har samhällets uppdrag att ta hand om djur vid kriser, katastrofer, utbrott av smitta och andra händelser som kan drabba djur.

Utveckla samarbete med andra organisationer

När ni har läst igenom listan över olika aktörer delar ni in er i mindre grupper för diskussion i bikupor. Vilka aktörer finns det ett samarbete med idag? Vilket samarbete bör ni utveckla och i samarbete med vem? Här finns en lista med samtliga frivilliga försvarsorganisationer:

msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/frivilliga/ffo/

- Vilka aktörer är viktiga i förebyggande åtgärder, under en kris, och i ett efterarbete? Skriv ner möjliga samverkansaktörer för respektive skeende för att skapa en uppfattning.
- Vilken verksamhet har andra aktörer som kan stödja ert krisberedskapsarbete? Röda Korset och Civilförsvarsförbundet har till exempel utbildningar och möjlighet att starta frivillighetsgrupper. Svenska kyrkan har personal utbildad i samtalsterapi.

Ta fram bilaga 5 i beredskapsplanen och fyll i medkontakt till samverkande organisationer.

Sammanfatta beredskapsplanen

Ta fram era mallar för beredskapsplanen. Finns det några uppgifter som kvarstår? Kanske något ni behöver göra eller komplettera med? Kom överens om vem som ansvarar för vad för att färdigställa er beredskapsplan.

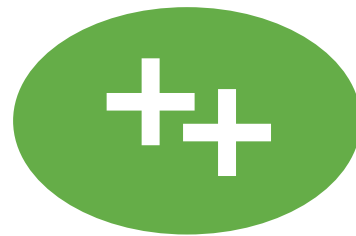
Komma överens om när planen ska förankras till styrelsen, uppdateras samt när ni ska öva beredskap. En gång om året är en bra grund för att se till att planen hålls aktuell, till exempel kan ni avsätta en årligt återkommande "krisberedskapshelg" som alla medlemmar känner till.

Låt er kommun få kännedom om beredskapsplanen och kom överens om vilka andra aktörer som ni vill involvera framgent, till exempel Röda Korsets lokala krets, LRF eller Svenska kyrkan. Exempelvis kan ni arrangera en träff där ni presenterar er beredskapsplan för boende, kommunen, frivilliggrupper och lokala samarbetspartners. Lägg upp materialet om ni har en gemensam hemsida i bygden eller via lokala föreningars hemsidor.

Avslutning

Avsluta med en gemensam diskussion och utvärdering av hur studiecirkeln har fungerat och om den har mött era förväntningar. Jämför med anteckningarna från den första träffen. Finns det områden kvar att bearbeta? Har nya frågor väckts? Titta gärna på förslag till teman för extraträffar på nästa uppslag.

Lycka till med ert fortsatta beredskapsarbete!

Förslag till teman vid extraträffar

Inbjuden gäst

Det finns många ingångar till vidare kunskap. Kanske vill ni veta mer av kommunens tjänstemän, kommunens FRG-grupp, MSB eller andra organisationer. Det finns också ett värde i att bjuda in eller göra studiebesök i andra bygder som har hanterat större kriser. Ta kontakt med Bygdegårdarnas riksförbund och/eller SV om ni vill komma i kontakt med föreläsare.

Omställning

Många av de insatser som vi behöver göra för att ställa om samhället till klimat- och miljömässigt hållbart är också insatser som stärker en lokal beredskap. Mer lokal matproduktion, lokal energiproduktion, gemensamma transporter, lokala servicelösningar och mer lokala aktiviteter kan starkt bidra till att bygga resiliens och lokal hållbar utveckling. Gör en träff där ni identifierar det som ni kan göra lokalt och bjud in föreläsare som kan berätta mer.

Livsmedelsberedskap

Hur väl är vi förberedda om samhället stannar av och matvaror eller transporter inte når oss? Hur kan vi bygga en förbättrad livsmedelsförsörjning lokalt? Bjud in föreläsare från LRF, Jordbruksverket eller Sveriges lantbruksuniversitet och prata beredskap från jord till bord.

Hemberedskap och ”bygdeprepping”

MSB rekommenderar att medborgare ska kunna klara av hemberedskap under en vecka. Vad behöver vi ha hemma, vad behöver vi kunna göra själva och vad kan vi göra tillsammans? Bjud in föreläsare från Civilförsvarsförbundet, Röda Korset, Hemvärnet eller fristående beredskapsexperten.

Beredskap för ungdomar

Även barn och unga bör få grundkunskap om beredskap. Hos Krisinformation finns Lilla krisinfo med information anpassad för barn och unga: <https://lilla.krisinformation.se/>

Flera frivilliga försvarsorganisationer har även utbildningar för unga från 15 år och uppåt, exempelvis Blå stjärnan, Röda Korsets ungdomsförbund och Civilförsvarsförbundet. Försvarsutbildarnas ungdomsverksamhet anordnar träffar för ungdomar som vill engagera sig och bidra i det lokala beredskapsarbetet: <https://www.forsvarsungdom.com/>

Kris och krig – om totalförsvaret

Att bygga en lokal krisberedskap i fredstid kan bidra till totalförsvaret genom övningar, kartläggning av resurser och utbildning. I denna studiecirkel lyfter vi in väpnat angrepp som ett område där höjd beredskap kan träda in och skapa nya förutsättningar och regler. Det kan då handla om krig, men också exempelvis sabotage. Bjud in företrädare från totalförsvaret för att få veta mer om hur höjd beredskap påverkar er plan för krisberedskap.

Hjärt- och lungräddning (HLR)

Vid hjärtstopp gör det stor skillnad om den som finns i din närhet kan agera snabbt innan hjälp anländer. Hjärt- och lungräddning är en bra beredskap att sprida brett i bygden. Flera organisationer erbjuder HLR-kurser förmånligt såsom Röda Korset och Civilförsvarsförbundet.

Årlig uppdatering

Beredskapsplanen och det som ni nu har gått igenom behöver ni kontinuerligt uppdatera. Boka in en årlig beredskapsträff, gärna med någon form av övning. Det kan göras i samarbete med en annan aktör eller genom att hitta på olika scenarier som ni utgår ifrån.

Öva kris

Utgå ifrån bilaga 6 i beredskapsplanen om när övningar kan vara lämpliga och i samarbete med vem. Planera kontinuerligt för kommande övningar och utbildningar. Flera av frivillighetsorganisationerna har möjlighet till utbildningssamarbete. Ni kan också kontakta er kommun och Studieförbundet Vuxenskolan för att få stöd till utbildningsinsatser. Öva med olika aktörer. Finns inte möjlighet att samöva kan ni utgå från egna scenarier som ni hittar på eller kan få genom MSB. Åtgärda eventuella brister som framkommer i övningarna och använd krisberedskapsplanen för att dokumentera era framsteg.

Bygdegården en trygghetspunkt

Inom samverkan kan samarbete ske i olika grader. Det kan finnas samarbeten som bygger på att man är medveten om varandras styrkor som kan utgöra en viktig kontakt. Samarbetet kan också innebära ett ansvarsuppdrag. Vid ansvar är det viktigt att det finns avtal som tydliggör ansvar, skyldigheter, eventuell ersättning samt försäkring. Om bygdegårdsföreningen tar på sig ansvar för bygdegården som trygghetspunkt är det viktigt att veta vilka skyldigheter som ingår i det uppdraget samt vilken ersättning som utgår för utfört arbete.

Regional samverkan inom krisberedskap

Boka in en träff med närliggande bygdegårdsföreningar och bygdegårdsdistrikt, frivilliga försvarsorganisationer och länsstyrelse/kommun för att diskutera hur ett regionalt samarbete kan se ut vid en kris. Hur går ett regionalt arbete till? Finns det resurser ni kan samverka med?

Om studiecirkeln

Syftet med studiecirkeln är att tillsammans i bygden undersöka hur vi kan bygga lokal beredskap tillsammans, vilka vi kan samverka med och vad vi ser att vi behöver ha en beredskap för i vår bygd. Upplägget kan justeras för att välja ut ett avgränsat beredskapsområde som för er känns relevant att börja med eller att diskutera beredskap ur ett bredare perspektiv. Målet med studiecirkeln är att skapa en beredskapsplan för ert lokalsamhälle som ger er en uppfattning om era förutsättningar och är en handlingsplan framåt. Beredskapsplanen kan ni sedan använda som underlag vid kontakt med kommunen eller andra organisationer, till exempel Röda Korset eller LRF.

Studiecirkeln ger förslag på olika scenarier som vi kan behöva skapa beredskap för. Det finns goda möjligheter att använda studiecirkeln som en grund för de områden som ni vill skapa mer kunskap om. Alla scenarier har fått en introduktion med förslag på fördjupande läsning och kontakter som ni hittar längst bak i häftet. Ni har möjlighet att utifrån det forma ett upplägg som passar era förutsättningar lokalt.

Till cirkelledaren

Studiecirkeln är upplagd i olika steg. Ni börjar med att diskutera vilka kriser som ni vill börja skapa beredskap för. Stegen därefter går från bygdegården som samlingslokal, till er bygd och vidare till extern samverkan inom krisberedskap. Materialet är framtaget för att rikta sig brett till invånare i lokalsamhället och olika aktörer som kan bidra till ert beredskapsarbete. Titta gärna igenom materialet och bilda er en uppfattning om vilka som ert arbete bör inkludera och hur ni kan bjuda in till delaktighet.

Kanske finns det möjligheter att driva arbetet och arbetsgruppen med andra föreningar eller organisationer gemensamt, exempelvis LRF, Röda Korset eller FGR. Finns det intresse för de fördjupningsområden som föreslås i materialet kan ni välja att planera för att lyfta dessa från början. Det är också bra om kommunen får kännedom om ert arbete i god tid eftersom det kan finnas stort intresse om hur ert arbete kan bidra till kommunens lokala och regionala beredskapsplanering.

Cirkelledarens uppgift är att samordna arbetet och förbereda cirkelträffarna. Det finns inget krav på att cirkelledaren ska vara expert på ämnet. Uppgiften innefattar att bjuda in de föredragshållare som ni vill träffa och se till att deltagarna aktivt deltar i diskussioner och samtal. Förslag till extra träffar eller ytterligare utbildningsmaterial finns längst bak i häftet. Utöver att se till att lokalen har den teknik som behövs är det bra att tänka på att den bör vara tillgänglighetsanpassad. Mycket material finns på nätet och det går också bra att låta en föreläsare eller expert medverka via länk. Ta kontakt med Studieförbundet Vuxenskolan för att upprätta en deltagarförteckning med personnummer, hitta material och bjuda in föreläsare. Studieförbundet Vuxenskolan kan också hjälpa till att arrangera gemensamma träffar eller diskussionsmöten. När ni genomfört studiecirkeln lämnar cirkelledaren in en ifylld deltagarlista samt utvärdering av träffarna till Studieförbundet Vuxenskolan.

Lycka till!

Bygdegårdsrörelsens vision

Bygdegårdarna samlar Sverige! Vi är en öppen folkrörelse med mötesplatser i hela landet. Bygdegårdsrörelsen har en ledande roll i att stärka bygden och dess människor – nu och i framtiden.

Bygdegårdsrörelsen är en folkrörelse med över 1450 bygdegårdar runt om i hela landet och över 200.000 enskilda medlemmar knutna till bygdegårdsföreningarna. Idégrunden beskriver vår ideologiska kompass som genomsyrar vårt arbete i bygdegårdsrörelsen. Bygdegården är ett hus, en mötesplats, ett lokalt ställe, som har många olika utseenden, namn och innehåll. Det kan vara ett stort hus, ett litet hus, en nedlagd skola eller ett nybyggt hus. Bygdegården finns ofta på landsbygden, men kan också finnas inne i staden.

Ibland är bygdegården ett hus där företag, förskolan, biblioteket, idrottsklubben eller ungdomsgården har hyrt in sig. Ibland är bygdegården en teaterscen, en biograf eller ett hus där det ordnas fest, barnkalas, eller loppis. Ibland är bygdegården en mötesplats där det bedrivs språkcaféer, studiecirklar, föreläsningar och annan folkbildning. Ibland är bygdegården mötesplatsen där det diskuteras angelägna utvecklingsfrågor för bygden. Bygdegården finns i människors närhet. Den finns till i vardagen, vid festligheter, men även vid kris och samhällsberedskap. Det finns plats för mycket i en bygdegård. Allt är möjligt i en bygdegård.

Läs mer om vår krisberedskap här: <https://bygdegardarna.se/var-verksamhet/krisberedskap/>

Studieförbundet Vuxenskolan är en idéburen folkbildningsorganisation med visionen om ett samhälle där människor växer genom kunskap, insikt och delaktighet.

Vår vision

Studieförbundet Vuxenskolas vision är ett samhälle där varje människa växer genom kunskap, insikt och delaktighet. Vår idé och verksamhet är starkt förankrad i demokrati, jämställdhet, humanism och hållbarhet. Vår värdegrund och vision bidrar till att frigöra människors kraft, engagemang och utveckla sin kreativa förmåga.

Vår värdegrund

Vår värdegrund hävdar principen om människors lika värde baserat på de grundläggande mänskliga rättigheterna. Vår syn på bildning bygger på människans förmåga att själv forma sitt liv tillsammans med andra människor. Den utgår från individens rättigheter och skyldigheter att som aktiv medborgare ta ansvar för en samhällsutveckling som stärker den liberala demokratin.

©Studieförbundet Vuxenskolan 2023

Kontakt Bygdegårdarnas riksförbund: Sofia Ohlsson sofia@resilienta.se

Kontakt Studieförbundet Vuxenskolan: Lars Erik Larsson larserik.larsson@sv.se

Sammanställning studieplan: Erika Olsson Vreta Jord & Ord erika@vretagard.se